

OKUL KÜLTÜRÜNÜN SOSYAL İNŞASI

Bir Eğitim Antropolojisi Araştırması

Ahmet KAYSILI

Dr. Ahmet KAYSILI

OKUL KÜLTÜRÜNÜN SOSYAL İNŞASI Bir Eğitim Antropolojisi Araştırması

ISBN 978-625-7880-79-4

DOI 10.14527/9786257880794

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye’de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000’in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2020, Ankara

Yayın-Proje: Özge Yüksek

Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler - Ankara
(0312 341 36 67)

Yayıncı Sertifika No: 36306

Matbaa Sertifika No: 25931

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Uzun bir süre için, okul ve kültürün etkileşimi sosyal bilimlerin gündeminin periferisinde yer almıştı. Özellikle sosyoloji, bu etkileşimi çözümlemekten elde edebileceği kazanımları adeta gözden çıkararak, okul kültürüne ilişkin görgül araştırmalara dayanan analizler yapmakta oldukça gönülsüz davranmıştı. Durkheim'dan beri eğitimin ana karakterinin sosyolojik olduğu dile getirilse de eğitim ve psikoloji arasındaki kuramsal ve uygulamalı bağlar çok daha sıkı kurulmuştu. Bu nedenle, 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar bu toplumsal analiz birimini ele alan az sayıda sosyolojik araştırma üretildi. Farklı kültürel ortamların sosyal hiyerarşileri ve eşitsizlikleri yarattığı ve yeniden ürettiği keşfedildikten sonra, bazı araştırmacıların ilgisi zaman zaman konuya yönelmişti. Kaysılı'nın araştırmasının temel direkleri örtük biçimde aslında tam da bu keşfin üzerine oturtulmuştu. Araştırmanın sorunu, mekansallığın eşitsizlikleri görünür kılmadaki kolaylaştırıcılığını kullanarak iki farklı toplum kesiminin "kim nereye ait" oyununu nasıl oynadığını ve toplumsal eşitsizliklerin üretilmesi bağlamında bunların ne anlama geldiğini aktarmaktı.

Okul ve kültür etkileşimini konu edinen çalışmalara bakıldığında, araştırmacıların bir bölümünün kültürün ne olduğuna dair uçsuz bucaksız tartışmaların içine girmek istemediği görülüyordu. İlginç biçimde, ülkemizde okul ve kültürü eğitim yönetimi alanında yeşermişti ve kavramsal köklerini sosyoloji ya da antropolojide değil, işletme alanında buluyordu. ABD, Fransa ve İngiltere gibi ülkelerde, yorumcu yaklaşımların itici gücüyle, yerelliği ve mikro çalışmaları merkeze alan postmodern yaklaşımlar, sosyal bilimlerde kültürel etkileşimlerin çalışma konusu edilmesine ciddi katkısı olmuştu. Ancak, bu yaklaşımlar araştırmaları paralize edici bir sınıflandırma kriziyle birlikte gelmişti. Yine de eğitim araştırmalarında, sınıfın içine bakan ya da spesifik okullar özelinde yapılan mikro-etnografilere karşı gönülsüzlük uzun süre devam etti. Her ne kadar akademik çalışmalarda nitel araştırmalar ve yorumcu yaklaşımlar daha yaygın biçimde kullanılmaya başlansa da ülkemizde bu gönülsüzlüğün devam ettiğini söylemek mümkün. Gerçekten de kültürü araştırmanın ana bileşenlerinden biri olarak tanımlanmak, tez jürilerinden ve dergi hakemlerinden sıkça duyulan "tanımlamadan ölçemezsin" önermesi/geribildirimi korkusuyla birleşince, rahatlıkla araştırmacıların korkulu rüyası olabiliyordu. Mesele kültürün tanımlanmasından çok, tanımların göreceli hale getirilmesiyle ilgiliydi ve bu relativizm çukurundan çıkmak hiç kolay değildi. Öncelikle, kültür görünmüyordu, bu nedenle üretildiği ve tüketildiği mekanlara, alışkanlıklara, grup sembollerine ve bunlar gibi sayısız şeye bakarak iyi bir teorisinin rehberliğinde örüntülerin ortaya çıkarılması gerekiyordu.

Kaysılı'nın çalışması ülkemizde az sayıda yapılan okul etnografilerinin iyi örneklerinden biri. Çalışmada, farklı sosyal katmanları temsil eden çevreler karşılaştırılarak okulda söylemsel ve inşa edilmiş alanların belirli öznellikleri nasıl şekillendirdiği çarpıcı örneklerle anlatılıyor: okul içindeki davranış örüntüleri, ilişki ağlarının nasıl kurulduğu ve sürdürüldüğü, gruplara dahil olma ve dışlanma

pratikleri, grup sembollerinin kültürel protokollere dönüşümü vb. Aynı zamanda, çalışma sosyo-ekonomik arka plan farklılıklarının ortaya çıkardığı sıradan bir ayrışmanın ötesinde hem grup hem de bireysel kimliklerin yalnızca anlamlar ya da yorum ağıları ile değil, belirli mekânsal düzenlemeler içinde nasıl biçimlendirildiğini tartışıyor. Kaysılı, ayrışmanın kalbinde yer alan tüketim örüntülerinin; sosyal prestij, kabul görme, farklılaşma gibi grup dinamiklerinde nasıl pazarlık aracı olarak kullanıldığını öğrencilerin gittikleri yerler, zevkleri, arkadaş seçimleri gibi bir dizi etkileşim üzerinden analiz ediyor. Benim de tanıklık ettiğim yoğun ve zorlu bir çalışmanın ürünü olan elinizdeki kitap, bu anlamda geniş bir okuyucu kitlesine hitap ediyor.

Doç. Dr. Mustafa SEVER

TEŞEKKÜR

Bu eserin ortaya çıkmasında en az benim kadar ailemin, dostlarımın ve hocalarımın katkısı ve desteği oldu. Ancak burada en büyük teşekkürü tez danışmanım *Doç. Dr. Mustafa Sever'e* borçluyum. Çünkü onun desteği ve katkısı, benim için yalnızca bu tez çalışması ile sınırlandırılmayacak kadar büyük ve değerli. Birçok farklı zorluğu içinde barındıran akademik yaşamda insanlar kimi zaman artık daha fazla dayanamayacağını düşünüp “Buraya kadarmış!” diyebiliyor. Dostlarımın da yakından bildiği benzer bir süreci doktora eğitimimin ilk yılında ben de yaşadım. İşte tam da her şeyin bittiğini düşündüğüm bu süreçten Mustafa hocamın desteğiyle çıkabildim. Akademik bilgi ve görgümün kaynağı hocam *Doç. Dr. Mustafa Sever'e* desteği, bana sağladığı katkıları, güveni ve gösterdiği sabrı için sonsuz teşekkür ederim.

Doktora eğitimi süresince yaşadığımız tüm zorluklara ve haksızlıklara karşı birlikte mücadele ettiğimiz yoldaşım, kardeşim *Dr. Ayşe Soylu'ya* tüm bu süreçlerde yanımda olduğu için ve ayrıca bu çalışma özelinde sağladığı katkı için teşekkür ederim.

Yoğun araştırma mesailerimde aldığı fazladan sorumluluklarla bana çalışma alanı yaratan, yaşadığım zorluklarda en büyük destekçim olan sevgili eşim *Elif'e* minnettarım.

Zamanlarından çalıp bu çalışmaya aktararak haklarını aldığım gözümün ışıkları *Ali Kemal'ime* ve *Bilge Nihal'ime* ise dağlar kadar teşekkür ediyorum.

Dr. Ahmet KAYSILI (ORCID No: 0000-0002-0308-1067)

1. Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Doktora	Eğitimin Kültürel Temelleri / Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri	Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü	2013-2019
Yüksek Lisans	Eğitimin Kültürel Temelleri / Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri	Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü	2010-2013
Lisans	İngilizce Öğretmenliği	Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi	1999-2003

Yüksek Lisans Tezi:

Yurt Dışına Göç Olgusu ve Eğitim İlişkisi (Konya İli Kulu İlçesi Örneği)

Doktora Tezi:

Okul Kültürünü Kuran Pratiklerle Öğrencilerin Sosyokültürel Arka Planlarının Etkileşimi

2. İş Deneyimi

2.1. Öğretmen

Unvan	Görev Yeri	Yıl
İngilizce Öğretmeni	Milli Eğitim Bakanlığı	2003-2012

2.2. Araştırma Görevlisi

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Araştırma Görevlisi	Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi	2012-Halen

2.3. Proje

2.3.1. Proje Adı: Başarı Her Yerde Projesi Saha İzleme Çalışması / Mayıs – Aralık 2018

Proje Destekçisi: TEDMEM

Görev: Araştırmacı

2.3.2. Proje Adı: Eğitimin Sigortası: Öğretmenlerimiz Projesi /
29.11.2018 – 29.11.2023

Proje Destekçisi: Milli Eğitim Bakanlığı, Türk Eğitim Derneği ve
Zürich Sigorta

Görev: Araştırmacı

2.4. Yurt Dışı Araştırma

2.4.1.

Erasmus Staj Hareketliliği Programı Kapsamında;
İsveç, Stockholm Üniversitesi Türk Araştırmaları Enstitüsü
Bünyesinde;
3 Aylık Etnografik Bir Araştırma:
Kulu in Stockholm: The Formation of Migrant Networks.
(01.07.2015 / 28.09.2015)

ESERLER LİSTESİ

1. Bilimsel Hakemli Dergilerde Yayınlanan Makaleler

- 1.1. Soylu, A., Kaysılı, A. ve Sever, M. (2020). Mülteci çocuklar ve okula uyum: Öğretmenlerin kültüre duyarlılıkları üzerinden bir çözümleme. *Eğitim ve Bilim*, 45(201), 313-334. DOI: 10.15390/EB.2020.8274.
- 1.2. Kaysılı, A., Soylu, A. & Sever, M. (2019). Exploring major roadblocks on inclusive education of Syrian refugees in school settings. *Turkish Journal of Education*, 8(2), 109-128. DOI: <https://doi.org/10.19128/turje.496261>
- 1.3. Kaysılı, A. (2014). Emirdağ'da göç olgusu ve eğitim ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 47(2), 267-286. DOI: https://doi.org/10.1501/Egifak_0000001347
- 1.4. Kaysılı, A. ve Acar, T. (2014). Türk milliyetçisi üniversite öğrencilerinde milliyetçiliğin oluşumu, gelişimi ve karşıtlıklar üzerinden sürdürülme biçimi. *Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks*, 6(3), 203-227.
- 1.5. Polat, Ü., Kaysılı, A. ve Aydın, Ş. (2015). Öğretmen adaylarının eğitimsel, toplumsal ve siyasal beklentileri üzerine bir araştırma. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 4(2), 1-14. DOI: <https://doi.org/10.30703/cije.321365>

2. Kitaplar

2.1. Kitap Çevirisi

Hurn, C. (2018). *Eğitim Sosyolojisi: Okulun İmkan ve Sınırları* (A. Kaysılı ve A. Soylu Çev.) M. Sever (Ed.). Ankara: PegemA Akademi Yayıncılık. (1993).

2.2. Uluslararası Kitap Bölümü

Sever, M., Soylu, A. & Kaysılı, A. (2018). *Intersections of Globalization, Gender, And Culture in Social Studies*. In *Controversial Issues in Social Studies Education* (Edt. Elvan Günel). Charlotte: Information Age Publishing

3. Sözlü Bildiriler

- 3.1. Kaysili, A., Soylu, A. & Dilek, A. (2015). *The impact of social and cultural capital on fulfilling university requirements: A case study on university students*. INTED 2015, 9. International Technology, Education and Development Conference, Madrid, 2015. Proceedings: 3218-3228.
- 3.2. Polat, B, Kaysılı, A., & Soylu, A. (2015). *Gerçeklik Şoku Beklentisi Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması*. 24. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Niğde. Bildiri Özetleri, 206-207.
- 3.3. Soylu, A., & Kaysili, A. (2015). *A critical look to using new information and communication technologies in education*. ICEFIC 2015. International Congress on Education for the Future: Issues and Challenges, Ankara, 2015. Abstract E-Book: 513-515.
- 3.4. Sever, M., Soylu, A. ve Kaysılı, A. (2016). Öğretmenlerin Öğretmen-Öğrenci İlişkisinde Güç Kullanımını Meşrulaştırma Araçları. EJER 2016: 3. International Eurasian Educational Research Congress, Muğla, 2016. Bildiri Özetleri Kitabı: 521-522.
- 3.5. Soylu, A., Alkan, V. ve Kaysılı, A. (2016). Öğrencilerin Okul İçi Rollere Katılım Biçimlerinin Basil Bernstein'in 'Anlamsal' ve 'Araçsal' Düzen Kavramsallaştırması Bağlamında İncelenmesi. EJER 2016: 3. International Eurasian Educational Research Congress, Muğla, 2016. Bildiri Özetleri Kitabı: 515-516.
- 3.6. Kaysılı, A. ve Sever, M. (2018). *Okul Kültürünün Menteşeleri: Öğrencilerin Kültürel Sermayeleri ve Okulda Tahvil Edilme Biçimleri*. ICES – UEBK 2018, 27th International Conference on Educational Sciences, Antalya. Bildiri Özetleri: 837-840.

- 3.7. Kaysılı, A. ve Sever, M. (2019). *Bir Okul Kùltürü Bileşeni Olarak Şiddet*. V. TURKCESS Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi. Özet Kitapçığı: 321.
- 3.8. Kaysılı, A. (2012). *Kulu'da Eğitim ve Yurt Dışı Göç İlişkisi. Aidiyet*. Göç ve Tarımın Şehri: Kulu Sempozyumu, 2012.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
-------------	-----

1. BÖLÜM GİRİŞ

Giriş.....	1
------------	---

2. BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal Çerçeve.....	7
------------------------	---

3. BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

Kuramsal Çerçeve.....	17
-----------------------	----

4. BÖLÜM YÖNTEM

Yöntem.....	37
-------------	----

5. BÖLÜM SOSYOKÜLTÜREL ARKA PLAN

Yetiştirme Biçimi ve Çevresi	66
Gittiği Okullar.....	66
Çocukken İlgilenen.....	66
Ekonomik Statü ve Evdeki Yaşam Kalitesi	68
Yaşanılan Yerin Özellikleri	70
Sosyal Yaşantı.....	75
Aileyle Vakit Geçirme Biçimi	75
Arkadaş Çevresi ve Arkadaşlarla Vakit Geçirme Biçimi.....	77
Özel Zevkler ve Hobiler.....	80
Okuma Yazma Alışkanlığı.....	81
Müzik ve Dans	85
Tiyatro ve Sinema.....	90
Spor	91
Resim, Maket ve Motor	93
Aile Yaşantısı: Kurallar, Sorumluluklar, Eleştiriler.....	94
Olmazsa Olmaz Kurallar	94

Ailede En Kabul Edilemez Davranışlar	96
Ailede Kural Koyucular	99
İstenmeyen Davranışların Karşılık Bulma Biçimi	100
Evdeki Sorumluluklar	104
Ailenin Öğrencinin Eğitimiyle İlgilenme Durumu	108
Eğitimle İlgili Eleştiriler	111
Davranışa Yönelik Eleştiriler	113
Giyim Tarzına Yönelik Eleştiriler	114
Aile Ortamında Konuşulanlar	115

6. BÖLÜM

OKUL İÇİ SÜREÇLER

Okula Bakış	122
Okulu Tercih Etme Nedeni	122
Okulun İfade Ettiği Anlam	126
Öğrenim Görülen Okula İlişkin Düşünce	130
Okulda Zorlanılan ve Anlamsız Görülen Durumlar	138
Okulda Kabul Edilemez Davranışlar ve Karşılık Bulma Biçimi	153
Okuldan Ayrılma Düşüncesi	164
Gelecekte Ne Olmak İstedığı	169
Meslek Tercihi	169
Okulun Gelecek Beklentisindeki Yeri	175
Derslerle Kurulan İlişki	176
Sevilen ve Seilmeyen Dersler	176
Ders Çalışma Alışkanlığı	178
Derslerde Okul Dışı Yardım	180
Derste Sıkılınca Yapılanlar	181
Okuldaki Diğer Öğrencilerle İlişki Biçimleri	183
Öğrencilerin Rahatsız Eden Davranışları	183
En Sorunlu Görülen Öğrenci Tipi	191
Bir Okul Kültürü Bileşeni Olarak Şiddet	195
Öğretmenlerle İlişki Biçimleri	206
Beğenilen Öğretmen Tipi	206
Öğretmenlerin Verdiği Öğütler	209
Öğretmenlerin Ayırım Yaptığı Durumlar	210
Öğretmenlerle Yaşanan Sorunlar ve Çözme Yaklaşımları	213

Okuldaki Sosyal Faaliyetler	217
Sanatsal Faaliyetler	217
Geziler	224
Mezuniyet Törenleri.....	225

7. BÖLÜM

SONUÇ

Sonuç.....	227
Kaynaklar.....	235

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Araştırmacının Amacı

‘Okul Kültürünü Kuran Pratiklerle Öğrencilerin Sosyokültürel Arka Planlarının Etkileşimi’ başlıklı doktora tez çalışmamın ürünü olan bu kitap, üç temel gaye üzerine kuruludur. Öncelikle bu kitapta, akademik yazmanın biz akademisyenleri içine hapsettiği ‘üçüncü tekil şahıs’ dilinden uzaklaşmak istiyorum. ‘*Araştırmacının Amacı*’ gibi ironik bir başlıkla başlıyor oluşumuzun nedeni budur. O araştırmacı benim ve eğitim antropolojisi anlatısının doğası gereği de tüm kitapta böylesi bir özgün dili kullanacağım. İkinci olarak – ve birinciyle bağlantılı biçimde – bilimsel dilin okuyucuya soğuk gelen yüzünü elimden geldiğince yumuşatmayı deneyeceğim. Çünkü bu kitabı sadece eğitim bilimlerinde çalışmalar yürüten akademisyenlerin değil, öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin kuramsal ve kavramsal çerçevede boğulmadan rahatlıkla okuyabilmelerini istiyorum. Elbette olguları açıklamak için kavramlar kullanacak, kuramlarla bazı konuları açıklayacağım. Onların da olabildiğince anlaşılır ifade edilmesine çabalayacağım. Ama en nihayetinde bu bir bilimsel araştırma, hikaye tadında bir metin olması da beklenmemeli. Yalnızca akademik alan yazında dolaşıma giren ve birçok zaman etkililikten uzak kalan bilimsel bilginin, sahadaki eğitim paydaşlarına kestirmeden ulaşmasında bu yöntemin faydalı olacağı düşüncesindeyim. Çünkü bu bilgi, bizlerin bazı kriterleri yerine getirmesinin dışında, ancak sahada bazı dönüşümleri sağladığı zaman bir işe yarıyor. Yoksa neden araştırma yapıyoruz ki?

Üçüncü gaye olarak ise bu kitap, son yıllarda Türkiye’de de eğitim bilimleri alanında giderek önemi artan mikro saha çalışmalarına kendi çapında bir katkı sunmayı amaçlıyor. Özellikle eğitim sosyolojisi ve eğitim antropolojisi açısından çok değerli olan bu gelişme, inanıyorum ki eğitim bilimleri alanında çalışan herkese yepyeni bakış açıları kazandıracak. Çünkü *sadece* kuramsal analizlerle eğitime ilişkin sorunlarımıza çareler üretemediğimizi anlamış durumdayız. Birçoğumuz büyük büyük kuramsal lafların bir okul araştırmasında bir öğretmenin ya da öğrencilerin ve velilerinin gözünde sönüp gittiğine şahit olmuşuzdur. Bu nedenle,